

Verkenning kansen voor een GebiedsGerichte
Afspraken grondwater opgetekend uit de
ervaringen in de regio Limburg

Aanleiding voor deze notitie

De Wet bodembescherming (Wbb) vervalt en de Omgevingswet (Ow) doet zijn intrede. Daarmee staan overheden – provincies, gemeenten en waterschappen – voor een flinke uitdaging op het gebied van de omgang met (resterende) grondwaterverontreinigingen en het formuleren van beleid hiervoor. Dit beleid moet in lijn zijn met de doelen van de Kaderrichtlijn Water. De betrokken overheden zijn zich ervan bewust dat hun eigen op te stellen beleid idealiter in samenwerking en op basis van gemeenschappelijke doelen tot stand komt. Juist onder de Ow zijn maatschappelijke ontwikkelingen leidend en dienen de EU-doelstellingen geïntegreerd te worden. Dit is het best te bewerkstelligen door het bodem- en watersysteem steeds meer functie- en gebiedsgericht te benaderen en daarbij de focus te verleggen van saneren naar beheren als beleidsdoel. Overleg tussen en samenwerking met de verschillende actoren is daarbij essentieel. Daarbij gaat het met nadruk om de samenwerking tussen de bodemafdelingen (bij provincies en gemeenten) en de waterafdelingen (bij provincies, gemeenten, waterschappen). Een belangrijke constatering is dat het tot stand brengen van de interactie tussen ‘bodem’ en ‘water’ nieuw is en tot op heden ook lastig lijkt te hanteren. Deze interactie is dan ook nog niet goed van de grond gekomen. Het is echter wel wenselijk dat dit op korte termijn verandert. Niet in de laatste plaats omdat programma’s en verordeningen idealiter op elkaar moeten aansluiten. Denk daarbij onder meer aan provinciale waterprogramma’s en omgevingsverordeningen, waterbeheerprogramma’s, en gemeentelijke omgevingsplannen en omgevingsvisies.

Een belangrijke eerste stap op weg naar een betere interactie is het aangaan van het gesprek met elkaar. Maar hoe doen we dat?; hoe komen we met elkaar aan tafel? Welke thema’s komen aan de orde en welke vragen leggen we op tafel? En hoe zorgen we ervoor dat we ons gemeenschappelijke doel samen realiseren? Met andere woorden: hoe zorgen we samen via op elkaar afgestemde programma’s voor de gewenste grondwaterkwaliteit?

Sinds medio 2017 loopt binnen de provincie Limburg een project dat begon als een ‘verkenning naar kansen voor gebiedsgericht grondwaterbeheer’. Inmiddels is dit traject van veel bredere betekenis geworden: het vormt een basis voor de warme overdracht van taken van de provincie naar gemeenten, voor het tot stand brengen van samenwerking tussen partijen en daarmee voor een op de Omgevingswet voorbereide toekomst. Het verbinden van de veelal nog sectoraal gescheiden beleidsterreinen ‘bodem’ en ‘water’ is binnen het traject een belangrijk uitgangspunt geworden.

De aanpak heeft ertoe geleid dat de interactie tussen ‘bodem’ en ‘water’ daadwerkelijk tot stand is gebracht. Hiermee is de basis gelegd voor het uitwerken van zogeheten ‘gebiedsgerichte afspraken (GGA)’ die zich richten op het gesprek en het bereiken van overeenstemming vooruitlopend op de programmering van doelen en activiteiten.

Deze notitie beschrijft hoe we in het Limburgse project zaken als ‘gebiedsgericht grondwaterbeheer’, ‘warme overdracht’, ‘omgevingswet’, ‘duurzaam gebruik van de ondergrond’ en ‘Kaderrichtlijn Water’ met elkaar hebben weten te verbinden. We sluiten af met die aspecten die op dit moment (april 2020) naar ons inzicht nog ondersteuning behoeven om de transitie naar de Omgevingswet te kunnen verbeteren of versnellen.

De in deze notitie beschreven aanpak is zeker niet bedoeld als blauwdruk. Maar wellicht is het gevolgde proces en de gekozen insteek van waarde voor andere gemeenten, provincies en/of waterschappen, die in de geest van de Omgevingswet op zoek zijn naar een hechtere samenwerking. Misschien helpt de hier beschreven aanpak hen bij het tot stand brengen van de noodzakelijke interactie tussen de waterwereld en de bodemwereld.

1 Van gebiedsgericht grondwaterbeheer (GGB) naar gebiedsgerichte afspraken (GGA)

Koppeling van convenantafspraken

Zijn er gebieden met (resterende) bodem- en grondwaterverontreinigingen die effectief op gebiedsschaal kunnen worden opgepakt en beheerd? En hoe zou deze gebiedsgerichte aanpak vorm kunnen krijgen? Deze vragen vormden ruim twee jaar geleden het startpunt voor een project 'Verkenning gebiedsgericht grondwaterbeheer' binnen de provincie Limburg. Het doel: het verkennen van kansen voor gebiedsgericht grondwaterbeheer (GGB).

In aanloop naar het project heeft de provincie stevig ingezet in de actualisatie van bodem- en grondwatergegevens en het op orde krijgen van het bodeminformatiesysteem. Zonder goede en actuele data is er geen goede basis voor verkenning van kansen, voor de discussie over de actuele grondwaterkwaliteit en voor de overdracht van locaties.

Ook is voor aanvang van de verkenning gedefinieerd welke doelstellingen met GGB bereikt zouden moeten worden. Daarbij gaat het onder meer om:

- versnellen van de spoedoperatie;
- stimuleren van saneringen van niet-spoedeisende locaties;
- kostenreductie voor saneringen;
- het benutten van de ondergrond voor uiteenlopende maatschappelijke doelstellingen.

In de geest van de Omgevingswet

De Omgevingswet vraagt nadrukkelijker dan voorheen om een integrale benadering en aanpak van vraagstukken. Dit betekent onder meer dat samenwerking tussen overheden en het maken van afspraken over die samenwerking onder de Omgevingswet toeneemt. Om dit te benadrukken hebben we een nieuwe term geïntroduceerd: gebiedsgerichte afspraken (GGA).

Er is een duidelijk onderscheid tussen gebiedsgericht grondwaterbeheer (GGB) en gebiedsgerichte afspraken (GGA). Gebiedsgericht grondwaterbeheer kent onder de Wbb één beheerder die het beheer van alle grondwaterverontreiniging op zich neemt en indien nodig

maatregelen treft indien nodig. Gebiedsgerichte afspraken richten zich veel meer op de volgende aandachtspunten:

- Wat speelt er in een gebied/regio in het 'bodem- en watersysteem' en wat vinden we daarvan als gezamenlijke ketenpartners?
- Wat zijn de risico's op dit moment en voor wie gelden deze risico's?
- Kunnen we als ketenpartners – provincie, gemeente en waterschap – gezamenlijk afspraken maken over grondwaterverontreinigingen die nog in gebieden aanwezig zijn en de (gewenste) grondwaterkwaliteit?
 - o wat vinden we een goede, acceptabele situatie?
 - o waar moet nog iets gebeuren aan kwaliteitsverbetering?
 - o wie is verantwoordelijk en wie neemt welke doelen en maatregelen op in zijn programma?

Naast de ketenpartners is het als optie ook mogelijk – gelijktijdig of in een later stadium – de grootgebruikers van het grondwater, (bijvoorbeeld ten behoeve van drinkwater of voedingsmiddelen) te betrekken bij deze manier van werken. Dit is mede afhankelijk van de bereidheid tot samenwerking.

Zo gezien is een belangrijk verschil tussen GGB en GGA dat GGA veel meer samenwerking vraagt tussen de partners, en niet alle acties bij één partij liggen.

Door deze vragen, maar ook het achterliggende gedachtegoed – komen tot een betere interactie tussen de beleidsvelden 'water' en 'bodem' – vroegtijdig op tafel te leggen bij de verschillende waterpartners, is een basis voor overleg gecreëerd.

In de eerste fase van het project bleek dat niet iedereen op gelijk kennisniveau in de materie zat: de afdeling Water van de provincie en het waterschap hadden weinig gevoel en beeld bij de omvang (aantal locaties en mate van verontreiniging) van de – vooral vanuit de Wet bodembescherming ingestoken – grondwaterproblematiek. De eerder uitgevoerde datakwaliteitsslag maakte het mogelijk kwantitatieve data te presenteren en het kennisniveau gelijk te trekken.

Een van de conclusies die met betrekking tot de eerste fase van het project getrokken kan worden is dat het van groot belang is om op het thema 'waterkwaliteit' een eensluidende visie en beleid te formuleren met de gezamenlijke waterpartners (provincie en waterschap, en vervolgens om pragmatische redenen met gemeenten). Alleen wanneer er consensus is over de vraag wat de gewenste c.q. acceptabele grondwaterkwaliteit is in een gebied, kan de volgende stap naar concrete afspraken (over eventuele maatregelen) worden gezet. Na vaststelling van de gekozen beleidsinstek en motivering is ook duidelijk welke locaties nog aandacht behoeven vanuit het bodemdossier, Voor bodemverontreiniging en –sanering wordt de gemeente verantwoordelijk in het kader van de Ow. Een duidelijk beeld van waar welke verontreiniging aanwezig is, welk beleid daarvoor geldt en waar dus nog actie nodig is vanuit welke doelstelling is daarom van belang. In deze fase van het traject is geconcludeerd dat allereerst de waterpartners 'provincie' en 'waterschap' tot een afgeronde discussie over de waterkwaliteit moeten komen, voordat zij met een goed onderbouwd verhaal richting gemeenten kunnen. Een afgeronde discussie over grondwaterkwaliteit en beleid dat KRW-

proof is vanuit de verantwoordelijk bevoegd gezag, de provincie, kan vervolgens worden gebruikt voor het overleg met gemeenten en deze te koppelen aan gewenste functies in de ondergrond en grondwater vanuit gemeentelijk perspectief.

Vanaf het begin van het traject is het de intentie geweest om gemeenten zekerheid te kunnen bieden bij de warme overdracht van taken en bevoegdheden ten aanzien van het grondwater. Bij het leggen van een goede basis voor de warme overdracht naar gemeenten en verdere afstemming over grondwater is het van belang om:

- duidelijkheid te hebben over het aantal locaties waar nog grond(water)verontreinigingen aanwezig zijn.
- aan te geven waar nog maatregelen nodig zijn en op welke locaties – beleidsmatig onderbouwd en vastgelegd vanuit het waterdomein – geen verdere actie nodig is.

Overigens is niet alleen een warme overdracht richting gemeenten noodzakelijk. Ook binnen de provincie is dit een aandachtspunt, omdat ook hier mogelijk taken zullen verschuiven van bodemprogramma naar waterprogramma.

Welke informatie is van belang en waarom

Om de kansen voor gebiedsgerichte aanpak en afspraken in kaart te brengen, diende een veelheid van parameters en informatie-overzichten als input. Daarbij ging het bijvoorbeeld om locatiespecifieke informatie over ruimtelijke ontwikkelingen, onderzoeks- en saneringsstatus, aanwezigheid van restsanerings, genomen besluiten en beschikkingen, en nabijheid van kwetsbare objecten, et cetera.

Ten aanzien van kwetsbare en beschermde objecten kan grondwaterverontreiniging vanzelfsprekend relevant zijn. Het is voor een waterbeheerder (waterschap en provincie) relevant om te weten of er sprake is van een continue instroom van verontreinigingen in het watersysteem of dat de instroom eindig is, of wellicht al beëindigd is. In hoeverre verontreinigingsstromen eindig zijn is van invloed op de beoordeling van risico's. Deze beoordeling vormt de basis voor het maken van (gebiedsgerichte) afspraken en het nemen van maatregelen voor de langere termijn. Bovendien is deze beoordeling van belang voor de inschatting of het mogelijk is op de langere termijn nog te voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water.

Inzicht in de soort verontreiniging kan relevant zijn om de discussie aan te gaan over risico's in water- en bodemsystemen. De stofgroep is een parameter die normaal niet is vastgelegd in BIS (Bodeminformatiesystemen), maar die wel belangrijk is voor het overleg over risico's (bijvoorbeeld voor oppervlaktewater of sedimenten) met waterschap en waterafdeling van de provincie.

Kwetsbare en beschermde objecten

Kwetsbare objecten vormen een belangrijk aandachtspunt bij de analyse van grondwaterverontreinigingen. De beschermde en kwetsbare objecten – zoals vastgesteld door de EU (vanuit KRW) en provincie Limburg – zijn alle oppervlaktewateren (inclusief afwateringsloten), alle drinkwater-gerelateerde objecten (waterwingebied,

grondwaterbeschermingsgebieden en industriële onttrekkingen met menselijke consumptie) en hydrologisch gevoelige Natura2000-gebieden. De provincie Limburg heeft vanuit het bodembeleid in 2016 vastgelegd dat er sprake moet zijn van **daadwerkelijke** beïnvloeding van een kwetsbaar object voordat maatregelen nodig zijn. Vertaald naar het project, leidde dit ten aanzien van kwetsbare objecten tot de vraag of er daadwerkelijke beïnvloeding plaatsvindt van een oppervlaktewatersysteem als gevolg van een grondwaterverontreiniging. Vervolgens is het daarbij van belang te definiëren wat 'beïnvloeding' is en wanneer nog wel en wanneer niet meer van beïnvloeding sprake is.

Om wat meer licht te werpen op deze thematiek zijn de criteria van de KRW/GWR en de Wbb doorgenomen en vergeleken. De uitkomst van deze vergelijking is vervolgens gebruikt voor het opzetten van een methodiek waarmee binnen het project de daadwerkelijke beïnvloeding van kwetsbare objecten in kaart is gebracht.

De vergelijking tussen 'KRW/GWR'- en de 'Wbb'-criteria leidde tot de volgende conclusies:

- *In zowel de Europese KRW als in de Wbb komt naar voren dat het denkbaar is dat een oppervlaktewatersysteem wordt gevoed door verontreinigd grondwater en dit niet meteen leidt tot een onacceptabele situatie;*
- *Een bepaalde mate van instroom in bijvoorbeeld een oppervlaktewater is onder voorwaarden acceptabel; Vanuit de KRW is een nul-emissie geen harde eis;*
- *De doelstelling is om deze belasting waar mogelijk te minimaliseren; vanuit de Wbb geldt dat aanpak kosteneffectief moet kunnen zijn.*
- *In de KRW is de acceptabele beïnvloeding verwoord in de vorm van jaargemiddelde (jg) en maximale toelaatbare concentratie (MAC) Milieukwaliteitseis (MKE) voor grond- en oppervlaktewater en ecologische parameters voor oppervlaktewater.*
- *Als (maximaal) acceptabele concentratie zijn Milieukwaliteitseisen van toepassing.*
- *Indien een (oppervlakte)watersysteem onacceptabel – lees: concentraties hoger zijn dan MKE en/of het watersysteem als gevolg van verontreiniging niet voldoet aan ecologische parameters - wordt beïnvloed, dan dienen maatregelen te worden getroffen.*

De aanpak die is opgezet op grond van de vergelijking tussen de criteria van de KRW/GWR en de Wbb (zie kader hierboven), is in essentie vergelijkbaar met de methodiek achter NLO (natuurlijke lozing van verontreinigd grondwater op oppervlaktewater) en emissietoetsen die landelijk gepresenteerd gaan worden. Deze toetsen bestaan al langer en worden onder meer toegepast om de impact van lozingen die via de ondergrond in een watersysteem terechtkomen, te duiden. Hierbij wordt een bepaalde mate van 'instroom' van verontreinigingen in een oppervlaktewater als acceptabel beschouwd. Deze aanpak vraagt vroegtijdig overleg tussen provincie en waterschap en een gedegen onderbouwing, waarmee het draagvlak wordt versterkt.

Methodiek

De in Limburg toegepaste methodiek, deels gebaseerd op de emissie/immissietoets, deels op de NLO variant, gaat uit van berekening van de verwachte verontreinigingsconcentratie in het betreffende object. Voor oppervlaktewater hebben we daarin telkens een viertal scenario's genomen (hoge of lage afvoer van water door de beek; hoge of lage aanvoer van verontreiniging). Op basis van specifieke locatiegegevens (concentraties aan verontreinigingen, stromingssnelheden) en uitgaande van worst case situatie - alle verontreiniging kwelt op in het oppervlaktewater en er treedt geen afbraak op - is berekend welke concentratie daarbij ontstaat op het punt waar de verontreiniging instroomt. Deze concentratie is getoetst aan de milieukwaliteitseisen (MKE) die regionale waterbeheerders voor het betreffende component hebben vastgelegd .

Bij drinkwater-gerelateerde objecten is bekeken welke concentratie in de winning bereikt wordt indien alle verontreiniging van een betreffende locatie hierin terecht komt (worst case situatie), met als norm 0,1 microgram/l om te toetsen. Bij hydrologisch gevoelige Natura2000 is eveneens de MKE als norm genomen, maar is tevens bekeken welke totale massaflux aan verontreiniging – afgeleid uit de omvang van de verontreiniging, concentraties en stromingssnelheden – naar het gebied stromen.

Deze methodiek en de beoogde manier om de resultaten te gebruiken is voorafgaand aan daadwerkelijke uitvoering besproken met de waterafdeling én het waterschap. Gezamenlijke conclusie was dat dit een praktische, pragmatische en bruikbare aanpak is om te bepalen waar maatregelen nodig zijn en dat dit passend is binnen de KRW.

In de periode tussen april 2019 en september 2019 zijn met de ontwikkelde methodiek 176 locaties binnen de provincie Limburg doorgerekend die zich in de nabijheid van kwetsbare objecten bevinden. De resultaten van de beoordeling zijn gezamenlijk (waterschap en waterafdeling van de provincie) gepresenteerd en ook de conclusies zijn gezamenlijk getrokken.

Een aantal highlights uit de resultaten:

- De beoordeling en berekeningen hebben voor de drinkwater-gerelateerde objecten (inclusief industriële onttrekkingen met menselijke consumptie) geleid tot het opstellen van een gedegen early-warning systeem. Dit systeem wordt opgenomen in het provinciale waterprogramma. Op dit moment worden de beoordelingsresultaten ook gebruikt om te bepalen welke maatregelen nu of in de toekomst mogelijk nodig zijn en in welk programma deze maatregelen een plek moeten krijgen.
- De beoordeling van de locaties nabij oppervlaktewateren laat zien dat een heel groot gedeelte daarvan (circa 70%) op basis van de methodiek en gebaseerd op MKE-normen voldoet. Daarmee zal er – zelfs uitgaande van een 'worst case'-scenario – geen daadwerkelijke beïnvloeding van het oppervlaktewater plaatsvinden.

- Voor locaties (zowel oppervlaktewater als Natura2000) die uit de methodiek als aandachtlocatie komen (potentieel beïnvloed, concentraties boven MKE) hebben de afdeling water van de provincie en het waterschap afspraken gemaakt over wie welke monitoring zal verrichten op deze locaties.

De beoordelingsresultaten hebben duidelijk gemaakt hoeveel kwetsbare objecten worden beïnvloed door verontreinigingen in het grondwater. Op basis van deze informatie is het mogelijk om gebiedsafspraken te maken tussen de betrokken partijen. Zo kunnen afspraken worden gemaakt wie welke monitoring uitvoert bij grondwaterverontreinigingen nabij kwetsbare objecten, worden afspraken gemaakt welke locaties in registers terecht komen als “acceptabel; geen verdere maatregelen” etc.

Ook het in kaart brengen van locaties met grondwaterverontreiniging die niet in de nabijheid van kwetsbare objecten liggen is van waarde. Deze informatie kan worden gebruikt om samen met de gemeenten te definiëren in welke gebieden/regio's en/of specifieke locaties monitoring nodig is. Welke grondwaterkwaliteit hebben we in bepaalde regio's of gebieden binnen de gemeente? In hoeverre kan dit leidend zijn voor de functies die we koppelen aan de ondergrond en grondwater bij ontwikkelingen in het gebied? Dit is onder andere als aandachtspunt voor provincies benoemd in de handreiking omgang met grondwaterverontreinigingen in de Omgevingswet. In het kader van de warme overdracht is het van belang dit monitoringsprogramma ook met gemeenten te bespreken.

Bij bovenstaande punten spelen gebiedsgerichte afspraken een verbindende rol. In Limburg bevindt het project zich nu (het moment van schrijven – juli 2020) in de fase waarin deze afspraken geformaliseerd worden en wordt uitgewerkt welke locaties om aandacht (en actie) vragen, en via welke programma's dit moet lopen.

Gedurende het traject is op verschillende momenten de vraag gesteld of er maatregelen noodzakelijk zijn bij een tijdelijke beïnvloeding of een permanente lokale beïnvloeding van het oppervlaktewater als gevolg van grondwaterverontreiniging. Als insteek is ervoor gekozen deze vraag af te wegen binnen een integrale maatschappelijke context en gedacht vanuit (ontwikkelingen in) het gebied. Dit is een pragmatische aanpak die in lijn is met wat de Omgevingswet beoogt te stimuleren en als basis kan dienen bij het maken van gebiedsgerichte afspraken.

Een belangrijke constatering is dat de beschikbaarheid van data over grondwaterverontreinigingen, van zeer grote waarde is gebleken in het doorlopen traject. Het presenteren van kwantitatieve gegevens helpt bij het creëren van een realistisch begrip en beeld van de omvang van de problematiek. Dit is een goede basis gebleken voor het opstarten én continueren van gesprekken met de waterpartners. Bovendien leidt de (tijdige) uitwisseling van data en de onderlinge discussie over gewenste situaties tot beïnvloeding van elkaars programma's. Er ontstaat een sfeer van gemeenschappelijke aanpak van de toekomstige opgave.

[Open en gelijkwaardig gesprek over grondwater](#)

Een duidelijke netwerktraditie (zoals het Beleidsgroep Bodembeheer Limburg overleg met provincie en alle gemeenten en een jarenlange werkwijze met eenduidige overlegstructuur die gericht is op beleidsafstemming is een belangrijke positieve factor gebleken. Partijen voelden zich genegen om het gesprek aan te gaan en mee te denken en tot invulling van beleid te komen. Voor het overleg met de waterpartners blijkt dat er veel overeenkomsten zijn met de warme overdracht. De warme overdracht wordt veelal geassocieerd met de overdracht van kennis en bodeminformatie tussen provincies en gemeenten met het oog op de komst van de Omgevingswet. De overdracht die binnen de provincie aan de orde is, blijkt echter minstens zo essentieel te zijn. Onze suggestie is dan ook om een dergelijke overdracht tussen de water- en ruimtelijke ordening/bodem afdelingen minstens zo expliciet te benoemen als noodzakelijke warme overdracht. Het intern uitwisselen van data en informatie is daarbij een eerste essentiële stap om tot een gemeenschappelijk begrip en inzicht van de toekomstige opgaven te komen. Het is als belangrijk ervaren dit 'interne' overleg binnen de provincie tussen water en bodem- en het gezamenlijk definiëren van een standpunt – te voeren, voordat een gedegen overdracht naar en afstemming met gemeenten plaatsvindt. Dit is dan ook de reden waarom er veel tijd is gestoken in het interne overlegproces.

Het voorlopige resultaat uit het project Limburg

Het doorlopen proces heeft geleid tot:

- een kaart met alle verontreinigde grondwaterlocaties voor elke gemeente;
- inzicht in welke locaties nog bodemverontreiniging (een bron) bevatten en welke soort verontreiniging zich op een locatie bevindt en de status (besluiten/beschikkingen) van locaties;
- clustering van locaties waar een gebiedsgerichte aanpak mogelijk voordelen biedt;
- een overzicht van locaties c.q. gebieden waar gebiedsgericht grondwaterbeheer en/of gebiedsgerichte afspraken interessant zijn;
- een overzicht van alle locaties die zich in de nabijheid van kwetsbare objecten bevinden;
- overleg tussen de provincie en het waterschap omtrent de methodiek om gezamenlijk de beïnvloeding van het watersysteem te definiëren en te bepalen;
- een beoordeling van alle locaties in de nabijheid van kwetsbare objecten ten aanzien van al dan niet daadwerkelijke beïnvloeding;
- een overzicht van de resterende werkvoorraad (sanering en onderzoek) binnen de provincie;
- het creëren van een structureel overleg met de waterafdeling van de provincie en het waterschap voor het definiëren van beleid en invullen van programma's;
- het opstellen van een early-warning systeem (afdeling water);
- het uitvoeren van een (monitorings)programma bij kwetsbare objecten en het in de toekomst opnemen van locaties en eventuele maatregelen in daartoe geschikte programma's;
- een basis voor gebiedsgerichte afspraken en opname van locaties in het waterprogramma (provincie) en waterbeheerprogramma (waterschap).

Moment van overleg met gemeenten

Zoals eerder aangegeven heeft het traject – dat begon met de verkenning naar gebiedsgericht grondwaterbeheer – geleid tot het inzicht dat de verzamelde informatie zeer welkom en bruikbaar is voor de warme overdracht richting gemeenten. Maar ook de gemeentelijke taken en bevoegdheden ten aanzien van grondwater onder de Ow vormen een goede aanleiding om de verzamelde informatie te bespreken. Inmiddels is de [‘Handreiking van de samenwerkende overheden - Beheer van grondwaterkwaliteit onder de Omgevingswet’](#) verschenen. Deze handreiking maakt eens te meer duidelijk dat de betrokken overheden – gemeenten, provincie en waterschappen – elkaar op het gebied van gebiedsgericht grondwaterbeheer nodig hebben.

Gedurende het traject is meerdere malen besproken op welk moment en met welke informatie het wenselijk is om met gemeenten aan tafel te gaan en de resultaten te bespreken. De overtuiging is dat dit vooral zinvol is wanneer het mogelijk is een compleet en helder beeld te schetsen van het te volgen beleid. Het beleid omtrent grondwaterkwaliteit moet duidelijk zijn binnen de provincie zelf en met het Waterschap als waterbeheerder. Dit blijkt al een opgave op zichzelf te zijn, maar biedt als dat gelukt is wel een veel betere basis voor overleg dan vroegtijdig iedereen erbij trekken – bedrijven, drinkwater, gemeenten – en dan in het overleg tot de conclusie komen dat “water” intern nog niet op één lijn zit.

Samenvattend

Wat begon als een ‘traditionele’ verkenning van gebiedsgericht grondwaterbeheer is verbreed naar een traject dat data en inzichten heeft opgeleverd die gebruikt worden om:

1. de warme overdracht voor te bereiden;
2. het gesprek te voeren met de waterpartners, inclusief gemeenten;
3. tot gebiedsgerichte afspraken te komen.

Om gemaakte afspraken te kunnen realiseren is een kwaliteitsslag in de data uitgevoerd, zijn op basis daarvan detailinventarisaties gemaakt van de grondwaterverontreinigingen en zijn methodieken opgesteld en is de situatie bij kwetsbare objecten vastgesteld. Daarbij is aansluiting gezocht bij de KRW-normen. Parallel aan het vergaren van informatie is de werkvoorraad van de provincie zowel aan de bodem- als waterkant geactualiseerd. Bovendien is het gevoel versterkt dat het oppakken van het dossier grondwaterkwaliteit een gezamenlijke opgave is van de afdeling bodem en afdeling water van de provincie en het waterschap.

Het is duidelijk dat betrouwbare en actuele gegevens essentieel zijn om het gesprek aan te gaan met verschillende actoren. Hierbij is het van belang om overeenstemming te bereiken over het einddoel (een acceptabele eindsituatie in het bodem-water-systeem) op lokaal en gebieds-niveau. Het resultaat hiervan kan binnen de Omgevingswet door gemeenten, provincies en waterschappen worden gebruikt om hun integrale afwegingen te maken. De stapsgewijze aanpak, van dataverzameling, interpretatie, verkenning, afstemming tussen bodem en water en uiteindelijk verdieping maken dit mede mogelijk.

2 Aandachtspunten, wat is nog nodig?

De ervaring met het Limburgse project leert ons dat op een aantal aspecten nog flinke winst te behalen valt. Onderstaand een overzicht in vogelvlucht van deze aandachts- en/of ontwikkelpunten.

- Bij de provincies en waterschappen moet integratie van bodembeleid, bodeminformatie en bodemkennis met betrekking tot het waterdomein plaatsvinden.
- De meest optimale situatie bij het afleiden van de daadwerkelijke beïnvloeding van watersystemen is die waarin de provincies en waterschappen hiervoor eenzelfde methodiek en afweging hanteren. Dit laat nog steeds voldoende ruimte om lokaal of regionaal een beïnvloeding wel of niet aan te pakken. De in ons traject gebruikte afweging en methodiek en de binnen het Uitvoeringsprogramma uitgewerkte NLO-aanpak kan daarbij als basis dienen en verder worden doorontwikkeld en worden geïmplementeerd.
- Bij warme overdracht dient de aandacht niet alleen uit te gaan naar de voorbereiding van overdracht richting gemeenten, maar vooral ook naar de overdracht binnen provincies en naar het overleg met waterschappen. Informatie-uitwisseling tussen bodem en water leidt tot verbeterd inzicht over en weer en versterkt het gevoel dat het dossier 'resterende verontreiniging' gezamenlijk moet worden opgepakt. Daarin is een aandachtspunt om de waterschappen te betrekken en de interactie in het bodem-watersysteem beter op het netvlies te krijgen. Gebleken is dat (ook) de waterschappen zoeken naar hun eigen nieuwe rol en de afbakening van het takenpakket met de andere decentrale overheden. Wat de Omgevingswet betreft, is hier van belang dat het bodembeleid nogal is gewijzigd (zie hiervoor bijvoorbeeld de 'Handreiking grondwaterkwaliteit onder de Ow').
- Gemeenten mogen niet vergeten worden. Maar juist door het vroegtijdige gesprek binnen het waterwerkveld is het mogelijk om – voordat gemeenten aan tafel komen – een optimale warme overdracht voor te bereiden.
- Er lijkt behoefte aan het gezamenlijk vaststellen van uitgangspunten ten aanzien van locaties waar geen verdere acties meer nodig zijn. Het traject heeft een groot aantal locaties opgeleverd waar – vanuit de huidige kwaliteit en situatie – geen actieve maatregel nodig zou zijn. Dit dient echter, met het vervallen van de Wbb, binnen de KRW goed gemotiveerd te worden. Het is wenselijk om deze motivering niet per provincie uit te werken, maar hiervoor uitgangspunten te formuleren, bij voorkeur vanuit de samenwerkende overheden (zoals met de genoemde Handreiking van de samenwerkende overheden – Beheer van grondwaterkwaliteit onder de Omgevingswet wordt gestimuleerd).

3 Aanbeveling.

In de beschreven casus Limburg hebben deelnemers ervaren dat samenwerking loont. Er is al werkende een – bijna onbedoelde – meervoudige doelstelling behaald: winst voor een integrale aanpak en voor samenwerking in de geest van de Omgevingswet.

De casus Limburg en de beschreven aanleiding staan niet op zichzelf. In andere delen van het land zijn mogelijk vergelijkbare inzichten en ervaringen ontstaan. Het verdient aanbeveling om partijen die ervaring hebben opgedaan met gebiedsgerichte afspraken voor het grondwaterbeheer, landelijk bijeen te brengen om kennis en ervaringen op bredere schaal te ontsluiten.

Dit laatste is vooral ook een uitnodiging aan iedereen die betrokken is bij de afdelingen water en bodem van provincies, gemeenten en waterschappen, om zich in elkaars ideeën te verdiepen, het gesprek aan te gaan en suggesties uit te wisselen